

Je grootste schat

Sinds een paar jaar zit ik op yoga. Twee weken geleden moesten we onze les missen, want onze lerares was met een groepje op yogavakantie. Ze had het al aangekondigd: als jullie Joke terugzien, zul je opkijken! We keken uit naar Jokes komst, en toch misten we allemaal haar entree. De vuurtorenrode geweldige bos haar waaraan je haar al van ver herkende, had plaatsgemaakt voor een kortgeschoren, grijs kopje. Haar felblauwe ogen straalden en haar gezicht leek opeens veel markanter en jonger. De uitleg volgde meteen: ze hadden de opdracht gekregen om afstand te doen van iets waaraan ze bijzonder gehecht waren. Het was een hele stap geweest, ginder in Frankrijk naar de kapper gaan, maar ze was apetrots op het resultaat en blij met alle reacties. Haar kleindochter vond haar oma nu veel knapper, had ze gezegd, en ze had met haar handjes over de ragebol gestreken. Maar vooral: Joke voelde zich vrij, veel vrijer dan voorheen.

Je komt bij zo'n verhaal uiteraard niet omheen de vraag wat je zelf zou 'offeren'. Waaraan ben je het meeste gehecht? Zou ik me vrijer voelen als ik mijn boeken wegdeed? Ik weet het niet. Een van mijn kennissen doet elke keer een boek weg als hij er een nieuw koopt. En ja, het is wel een fijn gevoel als je je kleerkast hebt opgeruimd en eindelijk een aantal dingen die er al jaren hingen naar de container hebt gebracht. Alleen: de ontstane ruimte in je kast nodigt natuurlijk uit om opnieuw te worden gevuld...

Ik moest ook denken aan een verhaal dat ik ooit hoorde van een oude vriend. Hij had vroeger een tijdje in een gemeenschap op een Grieks eiland gewoond. Het was geen gewone hippiecommune geweest. Bruno, de oude man bij wie zoveel mensen wilden wonen, was een genezer. Hij heelde wonden door handoplegging. Mijn vriend was geschoold in de klassieke geneeskunde. Hij zag er dingen, zei hij, die hij met zijn westerse kennis niet kon verklaren. Maar bovenal was Bruno een man die geen goeroe wilde zijn, die alleen zijn heilkracht in dienst wilde stellen van de plaatselijke bevolking. Op een dag kwam er een vrouw hem een trui brengen die ze had gebreid om hem te bedanken voor het genezen van haar kleinzootje. Bruno bedankte haar vriendelijk maar antwoordde: 'Geef hem maar aan iemand anders, want ik heb al een trui.'

Vrijheid en afhankelijkheid, het fascineert me al jaren. Het werd ook het thema van mijn roman *Puinvrouw in Berlijn*. Het hoofdpersonage wordt door allerlei dingen die haar overkomen telkens weer gedwongen na te denken over haar mate van (on)vrijheid en daardoor ook haar verantwoordelijkheid. Want die twee zijn nauw verwant. Het is een thema dat de komende jaren almaar belangrijker zal worden, nu de neurologie steeds meer ontdekkingen doet die wijzen op een grote mate van voorbestemming in ons brein. Processen als die van Kim de Gelder zullen in de toekomst niet meer zonder de bevindingen van neurologen kunnen. En ja, dé maatschappelijke uitdaging zal dus worden: hoe houden we rekening met wat hersenscans laten zien, betonen we begrip voor de daders én doen we toch recht aan de slachtoffers?

Puinvrouw in Berlijn begint als Christine in Berlijn aankomt: 'Ze dook in het ondergrondse gewoel als in water waarin ze moest worden gedoopt om deel te gaan uitmaken van de gemeenschap van haar *Wahlheimat*, nam de eerste

trein die aan kwam gereden, stapte uit in U-Bahnhof Mehringdamm, en toen ze de roltrap af het bovengrondse Berlijn inliep, overviel haar zoals altijd bij aankomst in een vreemde stad de verwachting van ultieme vrijheid. Even alleen maar een vrouw zijn die aankwam. Geen verleden, geen familiebanden, geen verplichtingen, geen verantwoordelijkheid. Je door de mensenmassa, de geluiden en geuren laten opslokken.'

Naarmate de stad en in het bijzonder één van haar inwoners dichter op haar huid komen zitten, merkt Christine dat de vrijheid vele gezichten heeft, evenveel als de stad en de mensen er hebben. Toelaten dat er banden met anderen komen, is toelaten dat je vrijheid inkrimpt. Zodra je je fantasieën omzet in daden, wordt de ultieme vrijheid aangetast. De enige manier om te ontsnappen: de dingen die zouden kunnen, die zich van buiten aandienen, tot een verhaal in jezelf met elkaar verweven, daar niemand deelgenoot van maken en dus ook geen consequenties van wat dan ook te hoeven dragen. Maar de prijs is hoog: nooit echte communicatie, geen vriendschap, geen liefde... Wie daarvoor kiest, kiest ervoor om van zichzelf een outlaw te maken, erger: een monster zonder gevoelens.

De grote uitdaging blijft dus hoe ervoor te zorgen dat je geen slaaf bent van je bezittingen en evenmin van je gevoelens, en tegelijk toelaten dat er banden zijn met mensen om je heen. Het lijkt een onoverbrugbare tegenstelling, en toch bewijzen genoeg modellen in de geschiedenis en de literatuur dat het kan. Oedipoes in de laatste fase van zijn leven, wanneer hij afstand heeft gedaan van het koningschap. Socrates. Seneca. Ghandi. Mandela. Moeder Teresa.

Misschien moet ik al beginnen met één rijtje boeken weg te doen...